

**OD PARTNERSTWA
DO KOOPERACJI**
ZLECANIE ZADAŃ ORGANIZACJOM

www.zlecaniezadan.pl

Raport z konsultacji w zakresie wspierania aktywności seniorów w mieście Tarnowskie Góry

7.11.2014

OD PARTNERSTWA DO KOOPERACJI
ZLECANIE ZADAŃ ORGANIZACJOM

kom. +48 530 259 846
kontakt@zlecaniezadan.pl

Centrum Inicjatyw Obywatelskich
76-200 Słupsk, ul. Sienkiewicza 19

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

1. Wprowadzenie

Starzenie się społeczeństwa to proces, którego nie jesteśmy już w stanie powstrzymać. Możemy zaobserwować, że coraz więcej dzieje się w temacie działań i realizacji zadań publicznych na rzecz osób starszych. Ministerialny Program Aktywizacji Społecznej Osób Starszych (ASOS), niesamowity rozkwit Uniwersytetów Trzeciego Wieku w całym kraju to oznaki tych zmian. Również lokalnie, na poziomie samorządów, polityka wobec osób starszych nabiera coraz większego znaczenia.

Podobnie jest w Tarnowskich Górach – mieście, które zdecydowało się na realizację projektu partnerskiego „Od partnerstwa do kooperacji. Zlecenie zadań organizacjom”, którego liderem jest Centrum Inicjatyw Obywatelskich w Słupsku. Projekt zakłada wdrożenie wybranych mechanizmów współpracy z organizacjami pozarządowymi w obszarze zidentyfikowanym przez samorząd.

W Tarnowskich Górach zdecydowano się położyć szczególny nacisk na aktywność osób starszych i współrealizację zadań publicznych w tym obszarze. Rada Miejska w marcu tego roku zatwierdziła uchwałą przyjęcie Strategii Rozwoju na lata 2015 – 2022, w którym to dokumencie ważnym elementem w realizacji celu strategicznego „Poprawa jakości życia w Mieście” jest realizacja programu „miasto dla seniorów”.

W ramach projektu zostały przeprowadzone konsultacje w różnych formach dla mieszkańców gminy Tarnowskie Góry w zakresie wspierania aktywności seniorów. Wyniki przeprowadzonych konsultacji oraz płynące z nich wnioski i rekomendacje są zaprezentowane w niniejszym raporcie.

2. Przebieg procesu konsultacji

Konsultacje w gminie Tarnowskie Góry dotyczyły opinii mieszkańców oraz przedstawicieli organizacji pozarządowych i instytucji miejskich w temacie aktywizacji osób starszych.

Istotnym zagadnieniem było poznanie potrzeb osób starszych oraz ich pomysłów i gotowości do działania, a także zidentyfikowanie zasobów mogących wesprzeć rozwój aktywizacji osób starszych w Tarnowskich Górach. Wykorzystanie ich potencjału,

doświadczenia i włączanie ich do głównego nurtu działań społecznych jest warunkiem koniecznym do rozwoju społecznego.

Konsultacje służą uspołecznieniu procesu decyzyjnego na różnych szczeblach funkcjonowania państwa i społeczności lokalnych. Ich rezultatem ma być najbardziej optymalny sposób diagnozowania problemów i potrzeb, sposób realizowania określonych polityk publicznych oraz wybór celów i skuteczna ich realizacja.

Przedmiotem konsultacji jest aktywizacja osób starszych w Tarnowskich Górach, która powstaje w odpowiedzi na zdiagnozowane potrzeby społeczne, takie jak:

- potrzebę wspierania aktywności seniorów
- potrzebę usprawnienia współpracy między Miastem a organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze aktywizacji osób starszych (realizacja zadań publicznych)

Celem podjęcia konsultacji jest nawiązanie dialogu pomiędzy władzami miasta a mieszkańcami w celu podjęcia najlepszych decyzji w kwestii wspierania aktywności seniorów oraz zidentyfikowanie potrzeb i oczekiwań mieszkańców Tarnowskich Gór wobec pomysłu Urzędu Miasta na wspieranie aktywności seniorów poprzez współrealizację zadań.

W ramach konsultacji odbyły się:

- 1 spotkanie otwarte dla mieszkańców i mieszkanki Miasta
- 1 wywiad swobodny z przedstawicielką organizacji pozarządowych
- 2 wywiady fokusowe z przedstawicielami i przedstawicielkami organizacji pozarządowych
- 2 wywiady fokusowe z przedstawicielami i przedstawicielkami instytucji samorządowych i Urzędu Miasta
- Konsultacje projektów dokumentów – formularza i regulaminu współrealizacji zadań

3. Wyniki procesu konsultacji

Jednym z głównych zagadnień poruszanych podczas procesu konsultacji były potrzeby osób starszych oraz ich pomysłów na zmiany, na interesujące dla nich aktywności oraz poziom ich motywacji do działania w mieście Tarnowskie Góry.

Pierwszym wnioskiem po rozpoczęciu konsultacji jest ograniczona możliwość dotarcia do osób starszych, które są mało aktywne. Jest to grupa, dla której kontakt przez

Internet nie jest codziennym i najbliższym sposobem komunikowania się, dlatego należy szukać innych sposobów przekazania im informacji na przykład o spotkaniu konsultacyjnym.

W wyniku przeprowadzonych konsultacji zauważone i wyartykułowane potrzeby można uporządkować w następujący sposób:

3.1. Problemy i potrzeby

lp	Obszar	Zidentyfikowane potrzeby/problemy
1	Poziom życia	<p>Uczestnicy i uczestniczki konsultacji sporo miejsca poświęcili potrzebom podstawowym, zwracając uwagę na problemy, z jakimi boryka się wiele osób po sześćdziesiątym roku życia.</p> <p>Można zidentyfikować problemy w zaspokojeniu podstawowych potrzeb, kłopoty finansowe, ze względu na niskie emerytury czy renty, a także samotność i konieczność radzenia sobie z wydatkami w pojedynkę. Według uczestników/czek konsultacji jest to problem, którego nie sposób pominąć w dyskusji o aktywności i aktywizacji osób starszych. Seniorzy i seniorki często nie korzystają z różnych możliwości oferowanych im poza domem, gdyż czasami nawet koszt biletu jednorazowego jest wydatkiem, który przerasta ich skromne możliwości. Trudno jest wobec tego mówić o zachęcaniu do aktywności społecznej wszystkich seniorów/ek, gdyż niemożność zaspokojenia najbardziej podstawowych potrzeb redukuje motywację do realizacji potrzeb na wyższym poziomie.</p> <p>Drugim problemem w tym obszarze jest stan zdrowia oraz dostępność do lekarzy specjalistów. Osoby starsze często cierpią na różne schorzenia, które wpływają na ich poziom aktywności społecznej. Są to choroby przewlekłe, trudności z poruszaniem się.</p> <p>Kolejnym problemem jest zdolność zadbania o siebie i swoje potrzeby, zwłaszcza kiedy jest się osobą w zaawansowanym wieku, z problemami ruchowymi, w dodatku osamotnioną. Wówczas np. samodzielne palenie w piecu zimą, gotowanie, sprzątanie stają się czynnościami trudnymi lub</p>

		<p>całkiem niedostępnymi dla osób starszych.</p> <p>Nie na wszystkie z tych problemów i potrzeb można mieć wpływ poprzez realizację zadań publicznych w mieście. Są to jednak ważne czynniki, które należy uwzględnić, planując działania dla osób starszych, a także diagnozując przyczyny ich braku aktywności czy unikania kontaktu z innymi.</p>
2	Infrastruktura	<p>Uczestnicy/czki konsultacji zwrócili uwagę na podstawowe kwestie infrastrukturalne ważne dla seniorów/seniorek. Przede wszystkim zwrócili uwagę na kwestię publicznych bezpłatnych toalet, których brakuje w centrum miasta i należałoby o nie zadbać, zwłaszcza w miejscach, gdzie starsze osoby przebywają częściej. Zauważono również, że należy obniżyć krawężniki, zwiększać ilość służących do odpoczynku ławeczek, ułatwiać dostęp zwłaszcza do instytucji publicznych poprzez likwidowanie barier architektonicznych. Pojawił się również pomysł większej ilości skrzynek pocztowych. Mieszkańcy/ki miasta zwrócili również uwagę, że dla osób starszych istotny jest stan komunikacji miejskiej. Według nich brakuje transportu publicznego łączącego wszystkie dzielnice Tarnowskich Gór z instytucjami kultury, sportu, rekreacji czy rozrywki. Jedna z uczestniczek zwróciła również uwagę na rzadką sieć sklepów z podstawowymi artykułami spożywczymi. Czasami mieszkająca zwłaszcza poza centrum miasta osoba starsza musi pokonać dwa – trzy kilometry pieszo lub rowerem, aby dokonać bardzo podstawowych zakupów.</p> <p>Innym zagadnieniem infrastrukturalnym, na które zwrócili uwagę uczestnicy/czki konsultacji, jest na przykład ograniczona sieć ścieżek rowerowych w Tarnowskich Górach oraz mało możliwości sprzętowych dla uprawiania aktywności ruchowej na świeżym powietrzu dla seniorów/ek.</p>
3	Relacje społeczne	<p>Na podstawie przeprowadzonych konsultacji można wysnuć wniosek, że budowanie relacji i więzi to jedna z najważniejszych potrzeb osób starszych. W starszym wieku wiele osób jest osamotnionych i z tej przyczyny rodzi się bardzo duża potrzeba kontaktu z innymi ludźmi,</p>

		<p>rozmowy, przebywania w grupie. Również te osoby, które nie są same, ale które do czasu emerytury tej pory były bardzo aktywne zawodowo i społecznie, potrzebują stymulacji poprzez inicjowanie spotkań z innymi ludźmi, wykorzystywanie różnych okazji do nawiązania kontaktu. Jest to sprawa bardzo istotna, bo, jak zauważyła jedna z uczestniczek konsultacji „jeśli ktoś nie wychodzi z domu i jest samotny, to zaczyna chorować”. Realizacja tej potrzeby jest celem instytucji i organizacji zajmujących się realizacją zadań na rzecz osób starszych:</p> <p>„To na czym mi najbardziej zależy, to wytworzenie takiej więzi między ludźmi i tęsknienie za sobą”</p> <p>„Przychodzą po to, żeby porozmawiać, pożartować, poopowiadać, wysłuchać, nagadać się”</p> <p>„Nawiązują się przyjaźnie, są osoby, które się tu poznały, a ta znajomość się przenosi na grunt prywatny”</p>
4	Czas wolny i aktywność społeczna	<p>W procesie konsultacji oferta dla osób starszych w Tarnowskich Górach została zdiagnozowana jako dość szeroka i różnorodna „jeżeli ktoś naprawdę chce, to sobie coś znajdzie”. Różne instytucje i organizacje mają możliwości realizacji ciekawych działań dla osób starszych. Seniorzy/seniorki angażują się przede wszystkim w Uniwersytet Trzeciego Wieku, który jest fenomenem w Tarnowskich Górach – z zajęć UTW korzysta ok. 500 osób. Oferta UTW jest „wieloramienna”. Seniorzy/rki realizują się również w chórach, a Tarnogórskie Centrum Kultury ma wśród swoich propozycji aerobik dla osób 55 plus. Seniorzy/rki chętniej spędzaliby czas wolny poza domem, ale dość istotną kwestią są koszty, na przykład wyjścia do kawiarni, które dla wielu osób są nie do udźwignięcia. W mieście od 2015 roku będzie wdrażany program ulg dla osób starszych (Karta seniora), dzięki której jej posiadacze będą mogli korzystać z usług oferowanych im w niższych cenach.</p> <p>Seniorzy/rki to osoby, które ciągle jeszcze mają dużo ambicji i aspiracji. Często chcą się uczyć, realizować swoje pasje np. fotograficzne czy</p>

		<p>muzyczne. Jak zauważyła jedna z mieszkanek miasta, w przeszłości dostęp do edukacji był częściej utrudniony, np. ze względu na warunki materialne rodzin i wiele osób musiało w młodości zrezygnować z realizacji swoich ambicji i zakończyć swoją edukację na szkole zawodowej czy nawet podstawowej. Realizacja potrzeby edukacyjnej jest ważnym motywatorem również dla osób starszych.</p> <p>Uczestnicy/czki konsultacji wskazali, że istnieje duża grupa osób, do których trudno jest dotrzeć, zachęcić ich do aktywności. Nie tylko ze względu na trudności w informowaniu i komunikowaniu, ale również z uwagi na opór ze strony tych osób. Odmawiają uczestnictwa w zajęciach, korzystania z oferty różnych instytucji.</p>
--	--	---

3.2. Działalność instytucji i organizacji pozarządowych

Do procesu konsultacji zaproszone zostały następujące organizacje i instytucje:

Organizacje pozarządowe skupiające głównie osoby starsze lub działające głównie na rzecz osób starszych:

- Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów
- Związek Żołnierzy Wojska Polskiego
- Związek Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych
- Związek Sybiraków
- Stowarzyszenie Rodzina Katyńska
- Polski Związek Niewidomych
- Uniwersytet Trzeciego Wieku

Inne organizacje pozarządowe z terenu miasta Tarnowskie Góry:

- Stowarzyszenie Artystów Śląskich STAŚ
- Stowarzyszenie Pomocna Dłoń
- Uczniowski Klub Hokeja na Trawie Ósemka
- Związek Harcerstwa Polskiego

Institucje publiczne/samorządowe:

- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
- Dzienny Dom Pomocy dla Osób Starszych i Samotnych
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
- Urząd Miasta Tarnowskie Góry
- Tarnogórskie Centrum Kultury

3.3. Pomysły uczestników i uczestniczek konsultacji na aktywizację osób starszych

1. Pytanie o potrzeby i pomysły samych zainteresowanych oraz stwarzanie im warunków do realizacji ich zainteresowań i chęci.
2. Zajęcia związane z rękodziełem, zwłaszcza umożliwiające uczenie się nowych technik takich jak decoupage itp.
3. Lepsze docieranie do osób starszych poprzez na przykład organizację Dnia Dziadka i Babci – realizowanie imprez miejskich z tej okazji.
4. Więcej zajęć umożliwiających edukację i integrację międzypokoleniową – wymianę doświadczeń i umiejętności
5. Umożliwienie osobom starszym dokonywania zakupów np. w kawiarniach i restauracjach lub nabywania biletów na imprezy kulturalne po niższych cenach.
6. Interesowanie się osobami samotnymi, stwarzanie warunków do uczestnictwa w zajęciach i instytucjach budujących bliskie relacje.
7. Włączanie seniorów/ki w zajęcia edukacyjne z zakresu korzystania z komputera i Internetu.
8. Dla starszych seniorów i senierek należy tworzyć miejsca przyjazne i ciekawe, które mogłyby pełnić rolę opiekuńczą, nie stałą, ale na przykład na czas wyjazdu rodziny

itp.

9. Propagowanie dostępnych dla osób starszych form aktywności ruchowej np. gra w petanque (zwana grą w bule), nordic walking, gry w karty, szachy itp.
10. Decentralizacja aktywizacji osób starszych – organizowanie spotkań w dzielnicach, przesunięcie kompetencji i oczekiwań również w stronę Rad Dzielnic.

4. Wnioski

Jednym z najważniejszych wniosków, dość oczywistym, ale często ignorowanym, jest dostrzeżenie, że określenie „seniorzy/rki” jest nadawane bardzo szerokiej i różnorodnej grupie osób. Często określa się ich też mianem 60+. Należy jednak pamiętać, że osoba starsza może mieć lat 65, jak i 85. Czasem dzielą ich całe pokolenia. Poza różnicami wynikającymi z wieku (takich jak być może większe trudności z poruszaniem) bardzo istotne w grupie seniorów/ek są również różnice międzypokoleniowe, zupełnie inne doświadczenia, przeżycie innych czasów. Wydaje się, że często w myśleniu o seniorach/kach przyjęto granicę 60 roku życia, bez refleksji nad tym, czym się ta grupa charakteryzuje.

Wśród osób starszych można dostrzec dwie zróżnicowane postawy – bardzo dużą aktywność lub bardzo dużą bierność: „Są tacy emeryci, którzy się zapisują do UTW i są tacy, którzy są może mniej uspołecznieni, niekoniecznie chcą należeć do grupy”.

Najlepszym systemem informowania są osobiste telefony. Wśród seniorów młodszych można już rozpowszechniać maile czy przekazywać informacje za pośrednictwem strony internetowej. Jednak należałoby się skupić na budowaniu bazy kontaktów telefonicznych.

W ramach konsultacji dostrzeżono, że zaniedbanym obszarem jest współpraca między organizacjami pozarządowymi. O ile pomiędzy instytucjami publicznymi i wybranymi organizacjami istnieją bilateralne kontakty i powiązania, o tyle organizacje pozarządowe praktycznie nie współpracują ze sobą. Właściwie często nawet się nie znają i nie wiedzą o sobie nawzajem. Jest to niewykorzystany potencjał, który mógłby przynieść głębszą wiedzę o problemach i potrzebach, uzupełnianie oferty zajęć i pomysłów, a przede wszystkim rozwój strategicznego myślenia o polityce publicznej na rzecz osób starszych.

Istnieje potrzeba decentralizacji patrzenia na problemy i potrzeby seniorów/ek. Istnienie siłowni na świeżym powietrzu w jednej z dzielnic miasta nie rozwiązuje problemu.

Osoby starsze potrzebują mieć różne udogodnienia i możliwości blisko siebie, ze względu bądź na problemy z poruszaniem się, bądź ze względu na ceny transportu publicznego. Mobilność osób starszych często jest ograniczona. Ponadto działania w dzielnicach mogłyby bardziej zachęcić i zmotywować osoby starsze do działań, które odbywałyby się w dobrze im znanym i przyjaznym środowisku, wraz z sąsiadami itp. Dlatego postulat włączenia Rad Dzielnic w aktywizowanie i pracę z osobami starszymi jest bardzo istotny.

5. Rekomendacje

- Stworzenie mapy społecznych i infrastrukturalnych zasobów lokalnych wspierających dla seniorów/ek, zwłaszcza z uwzględnieniem różnych części miasta. Ma to związek z koniecznością diagnozy Tarnowskich Gór globalnie, ale również w podziale na dzielnice
- Stworzenie mapy potrzeb osób starszych (j.w)
- Zwiększenie współpracy organizacji, zarówno tych, które skupiają osoby starsze i działają na ich rzecz, jak i innych, w celu wymiany doświadczeń, oferty, zasobów – budowania partnerstwa lokalnego w działaniach na rzecz osób starszych
- Animowanie/dążenie do stworzenia/powołania lub współpracy z centrum wolontariatu
- Podnoszenie umiejętności leaderskich dla organizacji pozarządowych oraz wykształcenie liderów/ek wśród aktywnych seniorów/ek. Umiejętności prowadzenia organizacji, pisania projektów, pozyskiwania środków na dofinansowanie, umiejętności leaderskie, działania obywatelskie – to są ważne aspekty rozwoju osób starszych
- Animowanie działań na rzecz seniorów/ek w dzielnicach, nie tylko w centrum miasta - zakładanie klubów seniora, osiedlowych i dzielnicowych elementów wsparcia i aktywizacji
- Podniesienie umiejętności pozyskiwania środków ze źródeł zewnętrznych – np. Program ASOS, FIO, Erasmus Plus zarówno wśród osób wspierających organizacje pozarządowe ze strony Urzędu Miasta, jak i wśród organizacji
- Rozwój sieci instytucji oferujących wsparcie dzienne stałe i czasowe (również pozarządowych)

- Aktywizowanie mieszkańców poprzez wykorzystywanie instrumentu inicjatywy lokalnej – podniesienie wiedzy w tym zakresie.
- Animowanie/dążenie do stworzenia/powołania lub współpracy z organizacją infrastrukturalną/wspierającą inne organizacje, która mogłaby pełnić rolę operatora środków na małe granty. Bardzo dobrze opisała tę potrzebę jedna z uczestniczek konsultacji: „na pewno by musiała być taka organizacja, która by to wszystko skupiała i organizowała i wsłuchiwała się w potrzeby – taka organizacja wspierająca, która by ułatwiała komunikację między wszystkimi organizacjami i która by też pomagała ich potrzeby ubierać w słowa i wypromować”

6. Współrealizacja zadań publicznych

Proces konsultacji obejmował również pracę nad dokumentami, które od roku 2015 mają organizować i ułatwiać współrealizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe i samorząd lokalny. Dokumenty zostały zaproponowane przez zewnętrznego eksperta. W procesie konsultacji dokonano w nich zmian, aby dopasować te zapisy do sytuacji w Tarnowskich Górach. Organizacje pozarządowe nie zgłosiły uwag do ostatecznej wersji tych dokumentów.

Organizacje ubiegające się o współrealizację zadań dla osób starszych z UM będą zobowiązane do przestrzegania regulaminu współrealizacji oraz korzystania z formularza zgłoszeniowego.

7. Podsumowanie

Aktywizacja osób starszych i realizacja zadań publicznych w tym obszarze to są ważne kwestie społeczne, o których należy myśleć strategicznie. Miasto Tarnowskie Góry zdaje się to dobrze rozumieć - uwzględnia politykę senioralną w dokumentach strategicznych, priorytetyzuje zadania publiczne realizowane przez i dla organizacji skupiających osoby starsze. Rozmowy przeprowadzone w ramach konsultacji pokazują, że grupa seniorów/ek nie jest ciągle jeszcze grupą dobrze poznaną. A najważniejsze, że nie jest grupą jednorodną. Myślenia o seniorach/kach musi zatem być wielowymiarowe.

Załączniki do raportu:

1. Metodologia konsultacji
2. Formularz współrealizacji zadań
3. Regulamin współrealizacji zadań